

מדד השלום – יולי 2005

ההתנתקות כעובדה מוגמרת

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

פחות משבועיים לפני המועד הצפוי לתחילת יישום תכנית ההתנתקות, רוב הציבור הישראלי יהודי לא רק תומך בהתנתקות, אלא גם סבור שהיא תבוצע במועד שנקבע לה, שהממשלה ושאר הגופים האחראים על הביצוע ערוכים למשימה, ושהפינוי יעבור ללא שפיכות דמים בין המתפנים לבין כוחות הביטחון. רוב גדול גם מעריך כי ההתנתקות ברצועת עזה איננה סוף פסוק במובן זה שיבואו בעקבותיה פינויים נוספים של יישובים בגדה. עם זאת, יש יתרון חד משמעי למי שסבורים כי מתנגדי ההתנתקות "משווקים", טוב יותר את עמדתם מאשר תומכי ההתנתקות. הנימוקים העיקריים של מתנגדי ההתנתקות הם החשש שהפלסטינים יפרשו אותה כבריחה וכי היציאה מעזה תגביר את הטרור נגד ישראל מאזור זה, ותהווה סיכון אסטרטגי לביטחון המדינה. הנימוקים העיקריים של תומכי ההתנתקות הם שהנוכחות בעזה מחזקת את המוטיבציה לטרור וגובה מחיר גבוה מדי בקורבנות, וכי עזה איננה חלק מארץ ישראל ההיסטורית.

ובנושא הטרור הבינלאומי -ההערכה השכיחה היא כי גל הטרור האסלאמי בעולם מחזק את התמיכה החיצונית בישראל ובעמדותיה בקשר לסכסוך עם הפלסטינים. על רקע זה אפשר להבין את קיומו של רוב הסבור כי ישראל צריכה להציג את מאבקה בטרור הפלסטיני כחלק מן המאבק העולמי בטרור האסלאמי וכך לגייס את תמיכת מדינות העולם בעמדתה.

אלה הם הממצאים העיקריים של מדד השלום לחודש זה שנערך בימים ב-ד, 4-2 באוגוסט.

נתוני החודש מורים על כך כי בעיני הציבור היהודי בארץ ההתנתקות היא כבר בבחינת עובדה מוגמרת. שיעור התומכים בה הוא כיום 57% ושיעור המתנגדים, למרות מאמצי הגיוס האדירים של הימין, נותר כשליש (36%), כלומר נשמרת פחות או יותר היציבות בגדלי שני המחנות הפוליטיים הללו. יצוין, כי בכלל הציבור בישראל שיעור התמיכה בהתנתקות עומד על 60% ואילו שיעור המתנגדים הוא 34%.

כאשר בוחנים את הנימוקים העיקריים הן להתנגדות להתנתקות והן לתמיכה בה עולה כי הם בעיקריים ביטחוניים ולא "אידיאולוגיים". כך, בקרב המתנגדים הנימוק השכיח ביותר - 23% - הוא כי היציאה מהרצועה מתפרשת בעיני הפלסטינים כבריחה ואסור לתת להם להרגיש כן, שכן הדבר יחזק אותם מול ישראל. הנימוק השני בשכיחותו - 21.5% - הוא כי היציאה תגרום להגברת הטרור נגד ישראל מן הרצועה, והנימוק השלישי - 20% - הוא כי היציאה מעזה היא סכנה אסטרטגית ליבטחון ישראל. רק 11% מציינים כגורם עיקרי שההתנתקות מעזה היא תקדים מסוכן לפינוי יישובים גם בגדה ועוד פחות מכך - 9% - תולים את עיקר התנגדותם לפינוי לכך

שעזה היא חלק מארץ ישראל המובטחת. בין התומכים בהתנתקות סדר הנימוקים הוא כדלקמן – 33% חשים כי הנוכחות בעזה היא יקרה מדי במונחים של קרבנות ומגבירה את המוטיבציה הפלסטינית לנקוט טרור נגד ישראל, 22% סבורים כי עזה איננה חלק מארץ ישראל ההיסטורית ולכן אין לנו מה לחפש שם. 14% סבורים כי ההתנתקות תאותת לפלסטינים על רצונה של ישראל לשלום ותעודד שיבה לשולחן הדיונים; 11.5% סבורים כי לנוכחות בעזה אין שום ערך אסטרטגי מבחינת בטחון ישראל ואילו 10% בלבד "קנו" את ההסבר שנתן דב וייסגלס כי ישראל צריכה לצאת מעזה כדי להקל מעליה את הלחץ הבינלאומי כך שתוכל לשמור על ההתנחלויות בגדה לאורך זמן.

יתירה מזו, רוב גדול – 73% - סבורים כי תכנית ההתנתקות מהווה רק צעד ראשון לקראת פינוי נרחב של התנחלויות בגדה, ורק 20% מאמינים כי היא סוף פסוק במובן זה שלא יבואו אחריה פינויים נוספים. פילוח תחזית זו על-פי תמיכה או התנגדות לתכנית מעלה כי מבין התומכים 28% (לעומת 64%) סבורים כי זהו סוף פסוק, שעה שמבין המתנגדים רק 9% סבורים כך, שעה ש 85.5% מביניהם חוששים, מבחינתם, שמדובר בצעד ראשון בלבד לקראת פינוי נרחב של יישובים בגדה.

בעוד שבעבר היו לרבים ספקות לגבי העיתוי שבו תבוצע ההתנתקות, הרי שכיום כשני שלישים – 65% - סבורים כי היא תבוצע בזמן. רק 22% מעריכים כי היא תידחה שוב, ומיעוט קטן של 6% חושבים כיום כי היא לא תבוצע כלל. בנושא זה הפערים בין תומכי ההתנתקות למתנגדיה הם גדולים, אם כי גם בקרב המתנגדים שיעור מי שסבורים כי ההתנתקות תבוצע בזמן עולה בבירור על שיעור מי שסבורים כי ביצועה יידחה או שהיא לא תבוצע כלל. כך בקרב התומכים שיעור החוזים ביצוע בזמן מגיע ל 83% לעומת 42% בקרב המתנגדים. שיעור הצופים דחייה הוא 14% בקרב התומכים ו 32% בקרב המתנגדים ושיעור מי שמאמינים עדיין כי ההתנתקות לא תבוצע הוא פחות מ 1% בקרב התומכים וכ 15% בקרב המתנגדים.

האם הממשלה והגופים המופקדים על ההתנתקות ערוכים לביצוע המשימה – גם כאן אנו רואים שינוי דרמטי בכיוון של הגברת האימון ביכולת הביצוע שלהם. כך כיום 56% מן הציבור סבורים כי הכוחות ערוכים או ערוכים היטב לביצוע המשימה לעומת 38% המעריכים כי הם אינם ערוכים או אינם ערוכים כלל לקראתה. ואולם, בעוד בקרב התומכים בתכנית, הרוב, 68.5% סבורים כי הכוחות ערוכים למשימה (28% אינם חושבים כך), הרי שבקרב המתנגדים הרוב – 53% - מעריכים כי הכוחות אינם ערוכים כראוי (40% סבורים כי הם ערוכים או ערוכים היטב).

באשר לצפוי במהלך הפינוי, הרי שבציבור היהודי ככלל יש רוב – 55% (לעומת 36%) - לסבורים כי פינוי היישובים יעבור ללא שפיכות דמים בין כוחות הביטחון לבין המתפנים. אולם בעוד שבקרב תומכי ההתנתקות שיעור המחזיקים בהערכה האופטימית הוא גבוה בהרבה משיעור המחזיקים

בהערכה הפסימית – 63% לעומת 29%, הרי שבקרב המתנגדים יש שוויון בין האופטימיים – 45% - לפסימיים – 46%. עם זאת, בין התומכים למתנגדים יש הסכמה בעניין אחד – הרוב בשני המחנות (88% אצל התומכים ו-84% אצל המתנגדים) סבורים כי מתנגדי ההתנתקות "משווקים" את מרכולתם טוב יותר מאשר התומכים בה.

על סף מועד ההתנתקות, בדקנו באמצעות מודלים סטטיסטיים מתאימים מהם המאפיינים העיקריים של מתנגדי התוכנית ותומכיה. במסגרת זו נבחנה סדרה של מאפיינים דמוגרפיים וחברתיים, ובכלל זה גיל, מגדר, השכלה, הכנסה, מוצא עדתי, דתיות (חרדי, דתי, מסורתי וחילוני) והצבעה לכנסת (שמאל, מרכז וימין). הניתוח העלה כי המאפיינים המשפיעים ביותר הם, על פי הסדר היורד הבא: דתיות, הצבעה, גיל והכנסה. לא נמצאו השפעות מובהקות סטטיסטיות למגדר, למוצא עדתי ולהשכלה. יש לזכור כי מדובר בהשפעות "נקיות", תוך פיקוח על השפעות המאפיינים האחרים. כך, הסיכוי להתנגד לתוכנית ההתנתקות בקרב מי שמגדירים עצמם כחרדים, גבוה פי 14 מהסיכוי להתנגדות בקרב החילונים, שעה שבקרב המגדירים עצמם כדתיים הסיכוי להתנגדות לעומת החילונים הוא לערך פי 9. בדומה, הסיכוי שמי שהצביע בבחירות האחרונות למפלגה ימנית יתנגד לתוכנית ההתנתקות גבוה פי 5 מהסיכוי המקביל בקרב מי שהצביע לשמאל. על סמך הניתוח הכולל, נראה שהפרופיל הקיצון של המתנגדים לתוכנית ההתנתקות מורכב מחרדים, ממצביעי הימין, מצעירים (פחות מ-35) ומבעלי הכנסות נמוכות. הסיכוי של בעלי כלל תכונות אלה להשתייך למחנה המתנגדים גבוה פי 21 לערך מהסיכוי של בעלי הפרופיל הקיצון ההפוך, כלומר, חילונים, מצביעי שמאל, מבוגרים ובעלי הכנסות גבוהות.

בנושא קצת אחר, אך רלוונטי לענייננו, בדקנו הפעם איך הציבור מעריך את השפעת גל הטרור האסלאמי האחרון על היחס של מדינות העולם כלפי ישראל וכלפי עמדותיה בהקשר לסכסוך עם הפלסטינים. הדעה השכיחה, כך מתברר, היא כי הגל הזה מחזק את התמיכה החיצונית בישראל ורק מיעוט – 25% חושב כי הוא מחליש את התמיכה בה (21% סבורים כי גל הטרור העולמי אינו משפיע על העמדות כלפי ישראל). על רקע זה אפשר להבין את עמדת הרוב – 53% - כי מבחינה הסברתית ישראל צריכה להציג את מאבקה בטרור הפלסטיני כחלק מן המאבק העולמי נגד הטרור האסלאמי וכך לגייס את תמיכת מדינות העולם בה, שעה ש 36% מסתייגים מכך וסבורים כי ישראל אינה צריכה לקשור בין השניים.

מדדי השלום:

מדד אוסלו: כללי – 36.0; יהודים – 33.2

מדד מו"מ: כללי – 52.7; יהודים – 49.9

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-4-2 באוגוסט, 2005 וכללו 576 מראיינים/ות,

המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה
למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון.